

*Айчына павінна быць для цябе даражэй
за маці і бацьку, і якія б жорсткасці,
якія б несправядлівасці яна ні здзяйсняла
ў адносінах да нас, мы павінны вытрымаць
іх і не шукаць спосабаў ухіліцца ад яе...*

Сакрат

ДЗЕЛЯ ГЭТАГА ВАРТА ЖЫЦЬ...

Меў рацыю Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь, заявіўшы аднаго разу аб тым, што для таго, каб у свеце ведалі пра нашу маладую суверэнную дзяржаву, спартсмены робяць больш, чым дыпламаты. Сапраўды, практычна кожны тыдзень прадстаўнікі краіны дабіваюцца перамог на міжнародных спаборніцтвах і турнірах самага высокага рангу, а ў гонар іх узнімаецца флаг нашай Айчыны і выконваецца Дзяржаўны гімн. І ў многіх кутках самых розных кантынентаў людзі ўсё больш і больш даведваюцца пра нашу Бацькаўшчыну, чым насам рэч можна і трэба ганарыцца.

Вялікі англійскі пісьменнік, лаўрэат Нобелеўскай прэміі Джон Галсуорсі пісаў: «Выратавальнай сілай у нашым свеце з'яўляецца спорт — над ім па-ранейшаму лунае сцяг аптымізму, тут захоўваюць правілы і паважаюць праціўніка незалежна ад таго, на чым баку перамога...» Простыя і, разам з тым, мудрыя словы! Спорт, нароўні з мастацтвам, можа і павінен выратаваць свет, зрабіць яго больш трывалым, надзейным, калі можна так сказаць, больш шчырым і праведным. Менавіта праз спорт чалавецтва пашырае гарызонты свайго супрацоўніцтва, а народы самых розных краін спазнаюць таямніцы і сакрэты жыцця і дзейнасці, якія ім яшчэ не вядомыя...

Пра Беларусь спартыўную свет пачуў упершыню ў далёкім ужо 1956-м, калі мала каму вядомы атлет Міхаіл Крываносаў смела ўступіў у барацьбу з мацнейшымі кідальнікамі молата і сенсацыйна за ваяваў сярэбраны медаль XVI Алімпійскіх гульняў у аўстралійскім Мельбурне. І ёсць нешта вельмі сімвалічнае ў тым, што менавіта кіданне молата нароўні з іншымі такімі папулярнымі відамі спорту,

як цяжкая атлетыка, штурханне ядра, барацьба, надоўга стане пасля таго свайго роду візітнай карткай нашай рэспублікі ў складзе Саюза ССР, а потым — і пасля набыцця ёй самастойнасці і суверэнітэту. Па гартайце алімпійскую гісторыю, учытайцеся ў яе радкі, і вы пераканаецеся, што беларускія штангісты і барцы, кідальнікі молата і штурхальнікі ядра не адно дзесяцігоддзе ўтрымлівалі ў гэтых сілавых спартыўных дысцыплінах неафіцыйны тытул самых моцных людзей планеты Зямля. Бліскучыя, іншы раз проста непаўторныя дасягненні тых сапраўдных волатаў: неаднаразовых чэмпіёнаў свету і Еўропы, пераможцаў і прызёраў многіх алімпіяд і самых буйных міжнародных турніраў штангістаў Леаніда Тараненкі, Аляксандра Курловіча, Андрэя Арамнава, барцоў Аляксандра Мядзведзя і Алега Караваева, кідальнікаў молата Рамуальда Кліма, Івана Ціхана, Аксаны Мяньковай, штурхальнікаў ядра Эліны Зверавай, Яніны Карольчык, Надзеі Астапчук прымусілі свет гаварыць пра Беларусь з вялікай павагай і прызнаннем, здымаць капялюш перад імі, нашымі слыннымі і вялікімі атлетамі.

Разам з дзяржавай, яе народам наш спорт і яго лепшыя прадстаўнікі прайшлі складаны, неардынарны, часам непрадказальны шлях. Асабліва шмат выпрабаванняў — і перш за ўсё арганізацыйных — выпала на іх долю напрыканцы XX — а пачатку XXI стагоддзя.

Як вядома, пасля распаду Саюза ССР краса і гонар нашага на рода — савецкі спорт — упершыню за гады існавання дзяржавы апынуўся на мяжы выжывання. Літаральна адразу былі ліквідаваны тыя трывалыя, у прамым сэнсе слова — жыватворныя сувязі, што складваліся і фарміраваліся многімі пакаленнямі нашых папярэднікаў. Па розныя бакі дзяржаўных граніц засталіся бацькі і дзеці, вучні і настаўнікі, трэнеры і спартсмены. Многія трэніровачныя базы і навуковыя цэнтры, створаныя

агульнымі сіламі і намаганнямі, ста лі раптам недаступнымі, чужымі. Больш таго, у многіх месцах так званы «дзікі» рынак пераўтварыў спартыўныя аб'екты, у тым ліку і такія буйныя, як палацы спорту і стадыёны, у прадмет куплі-продажу, прычым вельмі часта – далёка ад фізкультурна-спартыўнай кіраванасці і прызначэння.

Адным словам, сітуацыя складвалася – без перабольшання – катастрафічная. У гэтых складаных і неардынарных умовах кіраўніцтва незалежнай Беларусі знайшло магчымасці, каб не даць загінуць спорту, тым набыткам, што мы мелі. Нашай дзяржаве, па сутнасці, адзінай сярод былых саюзных рэспублік СССР, удалося захаваць інфраструктуру і, што асабліва важна, асноўныя фізкультурна-спартыўныя кадры. А кадры, як вядома, вырашаюць усё!

На шчасце, крызіс, абазначаны ў беларускім фізкультурна-спартыўным руху на пачатку 1990-х гадоў, быў пераадолены параўнальна хутка і без асаблівых выдаткаў. Добра разумеючы вялікую значнасць гэтай галіны ў справе здараўлення нацыі, кіраўніцтва суверэннай рэспублікі надало фізічнай культуры і спорту статус аднаго з галоўных дзяржаўных прыярытэтаў. Так, упершыню ў гісторыі беларускага фізкультурна-спартыўнага руху быў утвораны самастойны дзяржаўны орган кіравання галіной – Міністэрства спорту і турызму. У незвычайна цяжкіх эканамічных і фінансавых умовах былі адшуканы магчымасці для першачарговага фінансавання нашых патрэб, рэканструяваны ранейшыя і пабудаваны многія новыя фізкультурна-спартыўныя аб'екты. Для выдатных спартсменаў рэспублікі, тых, хто насамрэч праслаўляе нашу Бацькаўшчыну, устаноўлены прэзідэнцкія стыпендыі.

Галоўным паказчыкам развіцця спорту (а значыць, і фізічнага стану грамадства) у той ці іншай краіне – незалежна ад эканамічнага, сацыяльнага, маральна-

палітычнага становішча — з'яўляюцца вынікі Алімпійскіх гульняў: самых прэстыжных, высокаарганізаваных і слынных спаборніцтваў на планеце. Гэта — аксіёма. І не вы падкова дзяржавы, якія яшчэ два-тры дзесяцігоддзі назад мы па «заімшэлай» традыцыі лічылі ледзь ці не самымі адсталымі, апошнім часам, што называецца, кінулі на алімпіяды не толькі пільны позірк, але і выдзелілі вялізныя матэрыяльныя сродкі, сканцэнтравалі на іх сваю найпершую ўвагу і павагу.

Калі казаць шчыра, мы, па сутнасці, заўсёды ведалі і ведаем: вы ступаць на Алімпійскіх гульнях, чэмпіянатах свету і Еўропы, дамагацца там такіх паказчыкаў, якіх дасягнулі тыя ж Аляксандр Мядзведзь і Вольга Корбут, Алена Бялова і Уладзімір Парфяновіч, Віктар Сідзяк і Віталь Шчэрба, Андрэй Арамнаў і Аксана Мянькова, а так сама дзесяткі іншых пасланцоў Беларусі, — не проста ганарова і ад казна, але і прэстыжна: як для саміх атлетаў, так і для дзяржавы. Для нас гэта стала асабліва відавочным і важным, пачынаючы з апошняга дзесяцігоддзя XX стагоддзя, калі суверэнная Рэспубліка Беларусь атрымала магчымасць самастойна заявіць аб сабе, сваіх выхаванцах на самым высокім спартыўным узроўні — і перш за ўсё на Алімпіядах. Думаю, не перабольшу, калі адзначу: беларусы дастойна выконваюць гэту высокую і адказную місію.

Сэнс і значэнне вялікага спорту заўсёды зводзіліся да аднаго, галоўнага: прадэманстраваць самыя лепшыя магчымасці асобы Чалавека. І ў антычнасці, і ў наш час гэта ўдаецца лепшым з лепшых, тым, хто Богам надзелены атлетычнымі дадзенымі, хто, ахвяраваўшы самымі рознымі спакусамі жыцця, аддае свой час, свае сілы, волю і майстэрства развіццю, удасканаленню, гармоніі свайго арганізма.

Спортам займаюцца тысячы і мільёны людзей. Чэмпіёнамі і прызёрамі Алімпіяд, першынстваў свету і

кантынентаў становяцца сотні — не больш. І пагэтаму становяцца зразумелымі паважлівыя адносіны, усеагульныя любоў і шанаванне да тых, хто, ашчасліўлены талентам і незвычайнай працавітасцю, узнімаецца на самыя высокія ў свеце п'едэсталы гонару — алімпійскія, сусветныя, кантынентальныя.

Усё сказанае вышэй — не проста гучныя словы, не голая дыдактыка, а сама рэальнасць, наша штодзённая рэчаіснасць. А зрабіў я гэта невялікае адступленне дзеля таго, каб яшчэ раз засяродзіць увагу і нашу агульную пашану да тых, хто выходзіць на спартыўныя арэны сусветных форумаў і дэманструе лепшыя якасці Чалавека. Гэ тыя людзі — без перабольшання! — наша гордасць, наша годнасць, наша сумленне!

Ім, гордасці, годнасці і сумленню Чалавецтва, спакон веку прысвячаюцца і самыя цёплыя, высокія і шчырыя словы самых знакамітых, таленавітых і здольных творцаў — пісьменнікаў, паэтаў, філосафаў, гісторыкаў, публіцыстаў. Героям спорту адрасоўвалі свае шчырыя пасланні слынным сыны антычнасці: Платон і Сакрат, Дыяген і Геракліт, Герадот і Фулідзід, Сафокл і Еўрыпід, нават, на першы погляд, далёкія ад высокіх слоў і прамоў матэматык Піфагор і заснавальнік медыцыны Гіпакрат.

Сёння ж іх — гордасць, годнасць і сумленне Чалавецтва — славяць іншыя творцы: нашы з вамі, паважаны чытач, сучаснікі.

...Нельга ўявіць сённяшні дзень нашага чалавека без тэлебачання, газеты, радыё, інтэрнэта. Тысячы і мільёны людзей ва ўсіх кутках планеты пачынаюць і заканчваюць працоўны, а тым больш — выхадны дзень са знаёмства з навінамі жыцця, у тым ліку — і спартыўнага. І калі ў гэтым сапраўдным акіяне інфармацыі мы пачуем імя таго ці іншага атлета і ўсяго толькі некалькі слоў пра ягонае новае, нябачнае раней дасягненне, — на душы і ў сэрцы становіцца

радасна і цёпла! Тыя ж радасць і цеплыня павялічваюцца шматкрат, калі той атлет — наш зямляк!

Паважаны чытач!

Ты трымаеш у руках унікальную кнігу. Яна прысвечана, з аднаго боку, звычайным, а з другога — незвычайным людзям — Героям спорту. Людзям, таленавітым ад прыроды, непаўторным па фізічных даных, унікальным па патэнцыяльных магчымасцях... Людзям не ардынарных лёсаў! Кожны з іх, знайшоўшы сябе ў жыцці ў цэлым, у вялікім спорце — у прыватнасці, здзейсніў сапраўдны подзвіг.

Большасць з герояў гэтай кнігі пакарылі самы сапраўдны, спартыўны Алімп, некаторыя — у дадатак — яшчэ і сусветны, і еўрапейскі п'едэсталы гонару. Асобныя ж, таксама паспытаўшы алімпійскага «хлеба», некалькі недацягнулі да звання алімпійскага героя, аднак сталі ўладальнікамі ўзнагарод на чэмпіянатах і першынствах свету і Еўропы. І тым, і іншым — нізкі паклон і самая шчырая падзяка за здзейсненае!

Прачытайце гэту кнігу — з самага пачатку і да канца. Вы не толькі далучыцеся да слаўных спраў і здзяйсненняў ста асоб беларускага спорту, але і пазнаёміцеся з творчасцю такой жа таленавітай асобы, як аўтар кнігі — пісьменнік, публіцыст і гісторык Анатоль Мяснікоў.

Мы знаёмыя вось ужо тры (!) дзесяцігоддзі. Столькі ж, і нават больш, гадоў прысвяціў Анатоль Мяснікоў шчыраванню на ніве беларускай нацыянальнай журналістыкі. Прысвяціў, да яго гонару, не адной якой-небудзь вузкай тэме ці тэматыцы, а надзвычай плённа і пладавіта папрацаваў над праблемамі і пытаннямі гісторыі, культуры, навукі і, на наша агульнае шчасце, фізічнай культуры і спорту. Нарысы і эсэ, замалёўкі і праблемныя артыкулы Анатоля Фёдаравіча ўжо з пачатку 1970-х гадоў пачалі ў прамым сэнсе слова ўпрыгожваць старонкі такіх

вядомых у нашай рэспубліцы газет, як «Чырвоная змена» і «Звязда», у якіх ён працаваў, а таксама іншых выданняў: часопісаў «Польмя», «Нёман», «Маладосць», «Крыніца», газет «Советская Беларусія», «Сельская газета» (цяпер гэта «Беларуская нива»), «Знамя юности»... Інакш кажучы, не было ў Беларусі рэспубліканскага перыядычнага выдання, чытачы якога не маглі б пазнаёміцца з высокамастацкімі пісьменніцкімі і журналісцкімі творамі Анатоля Мяснікова. Кіраўніцтва дзяржаўных органаў і фізкультурна-спартыўных арганізацый заахвочвала і падтрымлівала яго здольнасці, няўрымслівасць і вялікую працавітасць: на працягу 1980-х — 2000-х гадоў па камандзіроўках гэтых структур Анатоль Фёдаравіч асвятляў многія сусветныя і еўрапейскія чэмпіянаты і буйныя міжнародныя спаборніцтвы па самых розных відах спорту, што праводзіліся больш чым у трыццаці краінах: Аб'яднаных Арабскіх Эміратах і Андоры, Аўстрыі і Бельгіі, Босніі і Герцагавіне і Венгрыі, Вялікабрытаніі і Галандыі, Германіі і Грэцыі, Ізраілі і Іспаніі, Італіі і Польшчы, Расіі і Сан-Марына, Тайвані і Чарнагорыі, Швейцарыі і Швецыі...

Практычна з усімі героямі сваіх твораў аўтар быў і застаецца ў добрым знаёмстве, шматкрат прысутнічаў на спаборніцтвах з іх удзелам, дзесяткі разоў гутарыў з імі... Многія факты і дэталі з іх багатых і непаўторных біяграфій былі ўжо абнародаваны чытачам, многія выносяцца на суд упершыню. Мяне асабіста, як чытача, уразілі ў кнізе дакладнасць падзей і праўдзівасць, дакументальнасць часу ў цэлым і многіх момантаў і сітуацый — у прыватнасці, якія многімі з нас ці то забыліся ўжо, ці то проста не адклаліся ў памяці... Анатоль Мяснікоў, да яго гонару, надзвычай глыбока пранікае не толькі ў псіхалогію спорту, але і ў асаблівасці характараў, звычак і паводзін «зорак» беларускага спорту. Прываблівае і тая чуллівасць, з якой ён ставіцца да многіх сваіх герояў...

У добры шлях, «Сто асоб беларускага спорту»!

*Аляксандр ГРЫГАРАЎ,
міністр спорту і турызму
Рэспублікі Беларусь,
кандыдат педагагічных навук,
заслужаны трэнер Беларусі*

Раздзел I. ПЕРШЫ КРОК ЗРАБІЛА «КАРАЛЕВА»...

На галоўных спартыўных форумах сучаснасці – Алімпійскіх гульнях – самую вялікую колькасць узнагарод (звыш 40 камплектаў) разыгрываюць прадстаўнікі лёгкай атлетыкі: спрынтэры і стаеры, скакуны і хадакі, кідальнікі і штурхальнікі, бар’ерысты і мнагаборцы...

Хто, калі і пры якіх абставінах назваў лёгкаю атлеты ку «каралевай спорту», зараз наўрад ці ўжо высветліш. А вось за што, за якія вартасці і адметнасці – меркаваць можна без асаблівых намаганняў. Лёгкая атлетыка – гэта сама прыгажосць, непараўнальнасць тэмперamentу, непрадказальнасць барацьбы, незафіксаванасць напружання... А яшчэ – гэта самы масавы від спорту на планеце: заняткі ім даступныя кожнаму і ў любых умовах. У выніку ўсяго гэтага і б’юць прадстаўнікі «каралевы спорту» сусветныя, алімпійскія, еўрапейскія і нацыянальныя рэкорды часцей, чым ва ўсіх астатніх відах алімпійскай праграмы разам узятых!

На сусветнай і еўрапейскай арэнах, а потым – і на Алімпійскіх гульнях прадстаўнікі Беларусі дэбютавалі ў свой час менавіта ў лёгкаатлетычных дысцыплінах, і зрабілі гэта даволі-такі паспяхова і гучна. У такім далёкім ужо 1952 годзе кідальнік молата Міхаіл Крываносаў стаў чэмпіёнам Савецкага Саюза: пазней ён будзе ўганараваны гэтым высокім званнем пяць разоў. Яшчэ праз два гады – у 1954-м – на чэмпіянаце Еўропы на лёгкай

атлетыцы ў Швейцарыі на п'едэстал гонару за залаты мі чэмпіёнскімі ўзнагародамі беларусы ўзнімуцца ажно чатыры разы: двойчы – Марыя Іткіна (бег на 200 метраў і эстафета 4 x 100 метраў), той жа Міхаіл Крываносаў і Анатоль Юлін – за перамогу ў бегу на 400 метраў з бар'ерамі. У 1955 годзе прадстаўнік беларускай «каралевы спорту» ўпіша сваё імя і ў табліцу сусветных рэкордаў: у спартыўнай хадзьбе на 20 кіламетраў яго ўстанавіць Канстанцін Кудраў.

Гэтаксама паступова, аднак даволі ўпэўнена і пераканаўча будуць падступацца нашы лёгкаатлеты і да алімпійскіх узнагарод – самых важкіх і каштоўных у вялікім спорце. На Алімпіядзе52 у Хельсінкі Анатолю Юліну не хопіць да бронзавага медаля ўсяго аднаго імгнення – ён заняў тады 4 месца. Аднак ужо на Гульнях 1956 года Міхаіл Крываносаў, а на Алімпіядзе60 – Уладзімір Гараеў (трайны скачок) прынясуць Беларусі першыя сярэбраныя алімпійскія ўзнагароды.

А потым будзе Токію, дзе ў 1964-м на XVIII Алімпійскіх гульнях нікому не вядомы спартсмен з Беларусі Рамуальд Клім заваяе залатую алімпійскую ўзнагароду.

Наступная «залатая» прыступка алімпійскага п'едэстала беларускім лёгкаатлетам пакарыцца толькі праз 24 гады: на Гульнях-88 у Сеуле чэмпіёнкай стане Таццяна Ледаўская ў эстафеце 4 x 400 метраў. Праўда, будуць перад тым і пасля таго сярэбраныя і бронзавыя алімпійскія медалі нашых прадстаўнікоў «каралевы спорту» Уладзіміра Лавецкага, Пятра Пачанчука, Ігара Лапышына, Яўгена Іўчанкі, Мікалая Кірава, Яўгена Гаўрыленкі, Аляксандра Каваленкі, Наталлі Шыколенка, Ігара Астапковіча, Наталлі Сазановіч, Уладзіміра Дуброўшчыка, Эліны Зверавай, Васіля Капцюха, Ірыны Ятчанка... Аднак жа ўзнагароды вышэйшай пробы ў Беларусі па-ранейшаму будуць рэдкасцю: два наступныя залатыя медалі заваяюць Яніна Карольчык у штурханні ядра (2000 год) і Юлія Несцяярэнка ў бегу на 100 метраў (2004 год).

Поўны камплект алімпійскіх узнагарод атрымаюць

прадстаўнікі нашай Бацькаўшчыны на XXIX Алімпійскіх гульнях 2008 года. Зноў вызначацца іштурхальнікі ядра. Аксана Мянькова стане першай беларускай – уладальніцай залатой ўзнагароды ў кіданні молата і, такім чынам, годна прадоўжыць справу мужчын-малатабойцаў: Міхаіла Крываносава, Рамуальда Кліма, Ігара Астапковіча... Сямейным дуэтам выйдуць у сектар для іштурханьня ядра Наталля і Андрэй Міхневічы і прывязуць з Пекіна ў родны Мінск сярэбраную і бронзавую ўзнагароды.

У цэлым паспяхова будуць выступаць беларусы на еўрапейскіх і сусветных чэмпіянатах. Пачынаючы з 1958 года, залатыя медалі на кантынентальных першынствах, чэмпіянатах свету і розыгрышах Кубка Еўропы заваююць Кацярына Ермалаева, Марыя Дубаграева, Раман Крашаніннікаў, Уладзіслаў Сапея, Віктар Баліхін, Аляксандр Грыгор'еў, Аляксандр Трашчыла, Юрый Чырванёў, Аляксандр Паташоў, Равіля Аглетдзінава, Наталля Духнова, Валянціна Цыбульская, тыя ж Марыя Іткіна, Міхаіл Крываносаў, Рамуальд Клім, Таццяна Ледаўская, Ігар Лапшын, Ігар Астапковіч, Уладзімір Дуброўшчык...

Менавіта набыткі гэтых і некаторых іншых беларускіх атлетаў на міжнароднай спартыўнай арэне і прымуслі спецыялістаў, трэнераў і журналістаў загаварыць аб існаванні беларускай лёгкаатлетычнай школы. І яна насамрэч з'явілася, існавала не адно дзесяцігоддзе, існуе, дзякуй Богу, і сёння: са сваімі традыцыямі, набыткамі і заваёвамі. І не казаць пра яе – гэта значыць зневажаць і забыць імёны і справы тых жа Марыі Лявонцьеўны Іткінай, Міхаіла Пятровіча Крываносава, Уладзіміра Міхайлавіча Гараева, Рамуальда Іосіфавіча Кліма і многіх іншых, можа і менш вядомых, аднак жа такіх таленавітых і здатных спартсменаў, якія ў прамым сэнсе слова потам і крывёй пракладвалі шлях беларускага спорту да алімпійскай спартыўнай вярышні!

Вось толькі некалькі Асоб з той вялікай кагорты сапраўдных герояў беларускай лёгкаатлетычнай школы.

Міхаіл Крываносаў: «МНЕ ВЫПАЛА БЫЦЬ ПЕРШАПРАХОДЦАМ!»

Міхаіл Крываносаў нарадзіўся 1 мая 1929 года ў горадзе Крычаве Магілёўскай вобласці. Заслужаны майстар спорту СССР. Сярэбраны прызёр XVI Алімпійскіх гульняў у Мельбурне (1956) у кіданні молата. Чэмпіён Еўропы 1954 года ў Берне (Швейцарыя), сярэбраны прызёр еўрапейскага першыинства 1958 года ў Стакгольме. Шасціразовы чэмпіён Савецкага Саюза – 1952, 1954, 1955, 1956, 1957 і 1958 гадоў. Уладальнік 6 рэкордаў свету і 11 – Савецкага Саюза. Заслужаны трэнер Беларусі, заслужаны дзеяч фізічнай культуры рэспублікі. Кандыдат педагагічных навук, прафесар. Узнагароджаны ордэнам Леніна. Ганаровы грамадзянін горада Крычава. Першы трэнер – Яўген Шукевіч.

Пра першыя пасляваенныя гады, умовы жыцця тагачаснай моладзі і школьнікаў мы ведаем сёння шмат. Галодныя, напаў распанутыя, яны поруч з дарослымі садзіліся за штурвалы трактароў і аўтамашын, узнімаліся на рыштаванні новабудоўляў, браліся за косы і граблі, каб дапамагчы як мага хутчэй за гаіць раны на роднай Бацькаўшчыне.

Пятнаццацігадовы крычаўскі школьнік Міша Крываносаў быў сярод сваіх аднагодкаў.

Неўзабаве пасля вызвалення Мінска ад нямецка-фашысцкіх акупантаў ён апынуўся тут, у беларускай сталіцы. Горад ляжаў у руінах, яму так патрэбны былі рабочыя рукі! І падлетак з ахвотай працаваў, дапамагаючы старэйшым на падсобных работах. Прыцемкамі, калісябры і старэйшыя разыходзіліся па дамах, ён спяшаўся на такі ж, як і ўвесь горад, практычна поўнасцю зруйнаваны бомбамі і артылерыйскімі снарадамі стадыён да ваеннага Інстытута фізкультуры, дзе разам з такімі ж хлопцамі знаходзіў заняткаў па душы: ганяў самаробны футбольны мяч, бегаў

стометроўкі і сярэднія дыстанцыі, кідаў дыск і штурхаў ядро... Міша Крываносаў рыхтаваўся да паступлення ў беларускі інстытут фізічнай культуры.

У інстытут ён паступіў, што называецца, без праблем.

Фізічную загартоўку меў выдатную, ды і па школьных дысцыплінах ні ў чым не ўступаў сваім аднагодкам і нават старэйшым таварышам-абітурыентам. Сярод першых і адным з любімых выкладчыкаў стаў неўзабаве сціплы, ветлівы і вельмі сімпатычны па адносінах да студэнтаў педагог — Яўген Міхайлавіч Шукевіч.

Заняткі агульнафізічнай падрыхтоўкай, спецыяльнымі практыкаваннямі на развіццё вынослівасці і загартаванасці, каардынацыі рухаў у сектары для кідання молата спаўна захапілі юнака. Яўген Міхайлавіч, здаралася, проста сілай забіраў у яго сталёвы снарад і выпраўляў у інтэрнат: маўляў, не перагружай ся, сачы за сабой сам... Затое пасля таго як Крываносаў пачаў кідаць молат да адзнакі 45—46 метраў, радаваліся абодва — і настаўнік, і вучань — ну нібы дзеці-немаўляты! Яшчэ б: нарматыў для таго, каб стаць прэтэндэнтам на ўдзел у Алімпійскіх гульнях 1952 года, быў, што называецца, зусім побач: ён раўняўся 48 метрам 90 сантыметрам... І 23-гадовы спартсмен неўзабаве выканаў яго!

... Алімпійская сталіца 1952 года — фінскі Хельсінкі — сустрэла савецкіх спартсменаў — дэбютантаў вышэйшага спартыўнага форуму — самымі сапраўднымі сюрпрызамі, і пры гэтым — шмат у якіх адносінах. І найперш — у сектарах для скачкоў, кіданняў і штурханьняў спартыўных снарадаў. Беларускі кідальнік молата Міхаіл Крываносаў на першым этапе барацьбы за ўзнагароды трымаўся дастойна і на роўных з сапернікамі: згаданы вышэй кваліфікацыйны рубеж ён перавыканаў на 2 метры 25 сантыметраў, паказаўшы, такім чынам, даволі прыстойны для таго часу вынік — 51,15. Фінальныя спробы абяцалі напружаную і

бескампрамісную барацьбу...

Ды не вытрымаў дэбютант псіхалагічных нагрузак, не справіўся і з маладымі, нацягнутымі, бы тая струна, нервамі...

Усе тры фінальныя кідкі атрымалі «незалік», і як вынік – апошняя сярод 24 удзельнікаў месца...

Дадому ехаў – нібы з самай цяжкай і знясільваючай катаргі.

Яўген Шукевіч, тым не менш, свайго вучня не ляяў, а на ват... пахваліў. Маўляў, не багі гаршкі абпальваюць... Пайшлі на трэніроўку!

Тая трэніроўка (чытайце: падрыхтоўка да наступных Алімпійскіх гульняў) працягвалася-доўжылася ні многа ні мала – роўна чатыры гады!

Да алімпійскіх баталій 1956 года ў Мельбурне заставалася зусім няшмат часу, як пачалася самая звычайная «перапасоўка», і не чым-небудзь, а ўсё тым жа спартыўным сямікілаграмовым молатам – паміж двума самымі моцнымі на той час атлета мі, якія выраслі, сталі на ногі і загартаваліся як спартсмены на розных, супрацьлеглых кантынентах – еўрапейскім і амерыканскім. Гутарка ідзе пра мінчаніна Міхаіла Крываносава і амерыканца Гаральда Канолі. Некалькі разоў іхняя завочная спрэчка за права валодання сусветным рэкордам заканчвалася на карысць то аднаго, то другога. Сустрэча твар у твар на вечназялёным аўстралійскім кантыненте павінна была расставіць усе кропкі над «і»...

За чатыры гады, што мінулі пасля Гульняў у Хельсінкі, алімпійская кваліфікацыя «вырасла» больш чым на 5 метраў і складала ўжо 54 метры. І Канолі, і Крываносаў выканалі яе без асаблівых праблем. Абодва асноўныя прэтэндэнты на залаты медаль мельбурнскай чаканкі настройваліся на барацьбу ў фінальнай стадыі спаборніцтваў.

У першай спробе Міхаіл пасылае снарад за адзнаку 60

метраў. Гаральд адказвае тым жа... Другі выхад у сектар: Крываносаў зноў выходзіць наперад — адразу 63 метры і новы алімпійскі рэкорд. Канолі некалькі разгубіўся: такога павароту падзей амерыканец яўна не чакаў... У трэцяй спробе беларус ставіць перад сапернікам яшчэ больш складаную задачу: павялічвае алімпійскі рэкорд яшчэ на... тры сантыметры — 63,03... На жаль, тры апошнія спробы (а на той Алімпіядзе ўсяго іх было шэсць) нашаму волату не падпарадкаваліся. Амерыканец жа знайшоў у сабе сілы сканцэнтраванасці і літаральна вырваў перамогу з рук Крываносава, паслаўшы снарад на 16 сантыметраў далей за яго — 63 метры 19 сантыметраў прынеслі яму золата XVI Гульняў.

— Быў шанц у мяне, быў! — з горыччу і не адзін раз узрушана расказваў мне потым Міхаіл Пятровіч. — У самай апошняй, шостаў спробе, пачаўшы ўжо раскрутку молата вакол сябе, я адчуў, што заблытваюся ва ўласных шараварах, у якіх выступалі тады «малатабойцы», і вырашыў спыніцца, каб пачаць усё спачатку... Правілы дазвалялі рабіць гэта, толькі я не павінен быў пакідаць сектар для кідання молата.

Аднак шаравары злосна пажартавалі з мяне: нага зачэпілася за шырокую штаніну, і я міжволі апынуўся паза кругам. Вярнуцца назад і паўтарыць спробу мне зусім законна не дазволілі судзі...

Тым не менш, за сярэбраную алімпійскую ўзнагароду, да якой волат з Беларусі ішоў звыш дзесяці гадоў, яго ніхто не меў права нават папракнуць. Балазе, гэта быў першы медаль алімпійскай чаканкі ў гісторыі ўсяго беларускага спорту!

Там, у далёкай і такой загадкава-таямнічай Аўстраліі, Міхаіл Крываносаў пакляўся сам сабе дабіцца яшчэ раз права выйсці на алімпійскую арэну і ўсё ж такі заваяваць вышэйшую ўзнагароду гэтага сусветнага спартыўнага форуму. І ён — мужны і самаадданы спартсмен-патрыёт —

потым зноў і зноў выходзіў у сектар, раз за разам пасылаючы снарад да заповітнага алімпійскага нарматыву. Ды лёс, на вялікі жаль, распарадзіўся інакш. За год да стартаў у алімпійскім Рыме (1960) на адной з трэніровак 30-гадовы Міхаіл Пятровіч Крываносаў не ўтрымаў штангу, і тая моцна траўміравала яго...

Вялікі спорт давялося пакінуць назаўсёды...

Наступныя 15 гадоў жыцця ён прысвяціў не менш удзячнай і патрэбнай справе — рабоце трэнерам. Спачатку перадаваў свой неацэнны і багаты вопыт кідальнікам молата і штурхальнікам ядра са зборнай Беларусі, потым яго запрасілі ў нацыянальную каманду Савецкага Саюза. Вобразна кажучы, мельбурнскі сярэбраны вопыт Міхаіла Пятровіча паспрыяў узыходжанню на вышэйшую прыступку п'едэстала гонару Васіля Рудзянкова, Рамуальда Кліма і Анатоля Бандарчука, заваяванню сярэбранай узнагароды тым жа Клімам і бронзавай — Васілём Хмялеўскім на Алімпійскіх гульнях наступных двух дзесяцігоддзяў — з 1964 па 1984 год...

Ніхто са спартыўных спецыялістаў, кіраўнікоў, трэнераў і журналістаў гэта не возьмецца аспрэчваць!..

Свой след — такі ж непаўторны і адметны — пакінуў Міхаіл Крываносаў і ў спартыўнай педагогіцы, стаўшы спачатку кандыдатам навук, а потым — і прафесарам. У Беларускай інстытуце фізічнай культуры, дзе ён сам адразу пасля вайны зрабіў першыя крокі ў вялікім спорце, у яго сёння шмат паслядоўнікаў і вучняў.

Рамуальд Клім: З НАВІЧКОЎ – У ЧЭМПІЁНЫ!

Рамуальд Клім нарадзіўся 25 мая 1933 года ў вёсцы Хвоева Нясвіжскага раёна на Міншчыне. Заслужаны майстар спорту СССР. Чэмпіён XVIII Алімпійскіх гульняў у Токію (1964) у кіданні

молата. Сярэбраны прызёр XIX Алімпіяды ў Мехіка (1968). Чэмпіён Еўропы 1966 года. Уладальнік Кубка кантынента 1965 і 1967 гадоў. Чатырохразовы чэмпіён Савецкага Саюза – 1966, 1967, 1968 і 1971 гадоў. Двухразовы пераможца Спартакіяд народаў СССР – 1967 і 1971 гадоў. Рэкардсмен свету і Еўропы, дзевяціразовы рэкардсмен Савецкага Саюза. Заслужаны дзеяч фізічнай культуры і спорту Беларусі. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны». Першы трэнер – Яўген Шукевіч.

З молатам – сямікілаграмовым спартыўным снарадам, у якога круты, часцяком неспрадказальны «нораў», – ён быў, што называецца, на «ты». Чаму? Адказаць на гэта пытанне цяж ка. Мабыць, не апошнюю ролю адыграла тое, што пазнаёміўся з ім Рамуальд Іосіфавіч ужо ў сталым узросце... А мабыць, і таму, што сябравалі яны – вялікі спартсмен і «з характарам» спартыўны снарад – так доўга і надзейна!..

Але як бы тое ні было, у складаным і неадназначным відзе спорту – кіданні молата – Рамуальд Клім пакінуў свой – адметны і непаўторны след...

Хоць у вялікі спорт ён прыйшоў... чыста выпадкова. Пад час прызыву на вайсковую службу ў рады Савецкай Арміі Нясвіжскі раённы камітэт камсамола рэкамендаваў яго – высокага, стройнага, фізічна здаровага і загартаванага хлапца – не куды-небудзь, а ў ваенна-марскі флот. Так і сказалі: глядзі, не падвядзі! Радасці было – пяром не апішаш! У родную вёску на зборы ў дарогу не бег – ляцеў на крылах!

Рэкамендацыя камсамола – добра, але канчатковы вердыкт выносіў міжраённы ваенны камісарыят у Баранавічах. Пры быўшы туды, Рамуальд, што называецца, дарваўся да сваёй са май заповітнай дзіцяча-юнацкай мары – марожанага. І грошы такія-сякія былі, і яно, заповітнае, у прамым сэнсе слова – на кожным кроку. Наеўся – ад пуза... З вечара зашчымела ў горле, ранацай – узнялася тэмпература...

Мара развевялася, бы ранішні туман: мандатная камісія ваеннага камісарыята не тое што не падтрымала хадайніцтва нясвіжскіх камсамольскіх лідэраў, а наогул камісавала юнака: прызнала нягодным да страявой...

Бацька і маці ў роспачы развялі рукамі. Сын ніводнага разу не хварэў, не ведаў роўных сабе на ўроках фізкультуры і раённых спартакіядах сярод школьнікаў у кіданні дыска, штурханні ядра, бегу на самыя розныя дыстанцыі, а тут — на табе! Дзе ж справядлівасць?

Павярнуць хаду падзей было немагчыма...

— Калі расчараванні мінулі, дамашнія супакоіліся, — расказваў потым Рамуальд Іосіфавіч, — паўстала новая праблема: што рабіць далей? Тата і мама былі людзі памяркоўныя, сур'ёзныя, аднак калі я падаў сваю ідэю — ледзь не ў адзін голас за пратэставалі: маўляў, яшчэ да чаго дадумайся...

Дадумаўся ж сын ну проста да самага нечаканага: пайсці вучыцца ў Беларускі дзяржаўны інстытут фізічнай культуры.

— Здурнеў! — выгукнуў бацька, Іосіф Міхайлавіч. — Хто ж фізкультурай на хлеб зарабляе?!.

— А мама, хоць і была моцная духам, проста ўзяла і заплакала, — успамінаў аднойчы Клім-малодшы. — Праўда, тут жа тата адумаўся: рабі, маўляў, як лічыш за лепшае...

У БДІФК студэнт-першакурснік Рамуальд Клім прадоўжыў спецыялізацыю па лёгкай атлетыцы, а дакладней — па кіданні дыска. Справы спачатку пайшлі няблага: літаральна праз паўгода выканаў нарматыў другога дарослага разраду.

І тут рост паказчыкаў раптам спыніўся: ну нібы стары Хатабыч заваражыў...

Адзін з выкладчыкаў тады і параіў яму: трэба, маўляў, змяніць спецыялізацыю. «Паспрабуй заняцца кіданнем молата», — падказаў ён маладому чалавеку, які вось-вось

готовы быў кінуцца ў роспач.

І ўжо праз тыдзень-другі Клім знаёміўся з новым для сябе спартыўным снарадам — молатам. Тым самым, з якім і пасябруе потым на ўсё астатняе жыццё...

Яўген Міхайлавіч Шукевіч, у рукі якога трапіў Рамуальд, быў ужо ў спартыўным свеце чалавекам надзвычай знакамі тым. І не дзіва: гэта ён даў першыя ўрокі майстэрства, а калі казаць дакладней — вывеў у вялікі спорт такіх вядомых майстроў-«малатабойцаў», як Міхаіл Крываносаў і Васіль Рудзянкоў, якія першымі з савецкіх спартсменаў праклалі дарогу да алімпійскага п'едэстала: першы з іх стаўсярэбраным прызёрам Гульняў 1956 года ў Мельбурне, другі (праўда, пераехаўшы не задоўга да Алімпіяды ў Маскву) стаў Алімпійскім чэмпіёнам у 1960 годзе ў Рыме.

Лёсам было наканавана наступным алімпійскім лаўрэатам стаць менавіта яму — Рамуальду Кліму.

Падчас заканчэння вучобы ў інстытуце фізкультуры (на календары быў 1955 год) Рамуальд быў першаразраднікам у кіданні молата. Паказчык не благі, але ж і далёка не выдатны... А тут яшчэ шляхі-дарогі вучня і настаўніка рэзка разыходзяцца: выпускніка БДІФК Кліма накіроўваюць на выкладчыцкую працу ў Горацкую сельскагаспадарчую акадэмію, а Шукевіч неўзабаве пераязджае на сталае месца жыхарства ў Віцебск. Дзякуй Богу, напрыканцы 1950-х іхнія лёсы сыходзяцца зноў: на гэты раз у горадзе над Заходняй Дзвіной. Яўген Міхайлавіч працаваў там у мясцовай дзіцяча-юнацкай спартыўнай школе, а ў вольны час з ахвотай зноў пачаў даваць урокі 25-гадоваму Рамуальду Кліму.

Не адзін вечар, і нават ноч правялі яны разам — за разлікамі і складаннем схем і заданняў для трэніровак. Былі разлічаны дзесяткі, а можа, і сотні траекторый палёту молата ў паветры, а непасрэдна ў сектары для кіданняў — адшліфаваны кожны з элементаў кідка снарада... «І пры

гэтым, — з гонарам за свайго першага і адзінага настаўніка казаў потым Рамуальд Іосіфавіч, — мы ніводнага разу не паспрачаліся... Мы разам шукалі рашэнні і заўсёды знаходзілі іх!»

— Сіла ёсць — розуму не трэба! — гэта не пра наш від спорту і не пра наш з табой занятак, — не адзін раз казаў Яўген Шукевіч свайму апантанаму справай вучню і паслядоўніку. — Сіла сілай, аднак кідальнік молата павінен быць у лепшым значэнні слоў выдатным танцорам, адчуваць рытм і гармонію выканання задумы. Тады і снарад паляціць за рэ кордную адзнаку...

У 1959 годзе на чэмпіянаце сацыялістычных краін сярод сельскай моладзі (праводзіліся ў той час і такія спаборніцтвы) віцэбскі спартсмен упэўнена заняў першае месца. Паказаны ім вынік прыцягнуў увагу спецыялістаў зборнай Савецкага Саюза, аднак у галоўную каманду краіны Кліма браць не спяшаліся: маўляў, стараваты... Прайшлі яшчэ чатыры доўгія, напоўненыя напружанымі і самаахвярнымі трэніроўкамі і пошукамі, гады, і вось нарэшце прыходзіць першы выклік-запрашэнне на вялікія і адказныя міжнародныя спаборніцтвы — мемурыял братоў Знаменскіх. На іх, а таксама на наступных стартах — і перш за ўсё на Спартакіядзе народаў Савецкага Саюза таго ж 1963-га, Рамуальд бярэ трэцюю прыступку п'едэстала гонару, што прымушае кіраўніцтва нацыянальнай зборнай зноў і зноў вяртацца да разгляду ягонаў кандыдатуры. Часу на адтэрміноўку было ня шмат: што называецца, на носе былі Алімпійскія гульні 1964 года ў Токію. Напружыўшыся да немагчымага рубяжу, шматкрат павялічыўшы інтэнсіўнасць трэніровак, 30-гадовы Рамуальд Клім выйграў Кубак Балтыкі і паказаў другі ў краіне вынік — 67 метраў 91 сантыметр...

Шлях у зборную для ўдзелу ў падрыхтоўцы да Гульніаў 1964 быў адчынены!

Вялікай перадалімпійскай праверкай гатоўнасці не толькі кідальнікаў молата, але і ўсіх савецкіх лёгкаатлетаў стаў іхні традыцыйны на той час матч зборных СССР і ЗША, які прайшоў перад Гульнямі ў амерыканскім Лос-Анджэлесе. Не інакш як бітвай гігантаў ахрысцілі той турнір тагачасныя савецкія і амерыканскія журналісты. Пераможцы ж яго станавіліся, за звычай, і галоўнымі прэтэндэнтамі на самыя высокія алімпійскія ўзнагароды.

— Там, за акіянам, у неверагодна вірлівай і проста ажыятажнай абстаноўцы я ўпершыню сустрэўся тварам у твар са славутым амерыканскім кідальнікам молата Гаральдам Канолі, — расказваў Рамуальд Іосіфавіч. — І не проста сустрэўся, а і перамог яго, тым самым значна павялічыўшы свой шанц на ўдзел у Алімпійскіх гульнях у Токію.

У Гаральда Канолі, у яго «дома», малавядомы каму са спецыялістаў беларускі кідальнік выйграў амаль што паўтара метра: для кідання молата адрыў — больш чым унушальны.

Аднак не амерыканскі сапернік стаў для нашага атлета галоўным канкурэнтам у барацьбе за вышэйшую ўзнагароду, а яшчэ больш унушальных габарытаў венгр Дзьюла Жывоцкі і зусім юны немец з ФРГ Увэ Байер. І Кліма, і Канолі яны пераўзыходзілі ростам, асабістай вагой ды і ўзрастам: гадоў на пяць — першы і больш чым на дзесяць — другі былі маладзейшыя. Першыя два паказчыкі — на карысць венгра і немца, апошні, хутчэй за ўсё, даваў перавагу больш сталым беларусу і амерыканцу...

У адной з першых спроб Жывоцкі кінуў молат да 69-мятравай адзнакі, Байер — крыху за 68 метраў. Для тых умоў (а ішоў над Токію праліўны дождж) — даволі добрыя вынікі. Але вось выходзіць у сектар Клім, упэўнена раскручваецца і пасылае снарад туды ж — у невядомасць. «69 метраў 74 сантыметры — новы алімпійскі рэкорд!» —

гучыць над такіскім стадыёнам аб'ява дыктара-інфарматара.

Залаты медаль чэмпіёна XVIII Алімпійскіх гульняў атрымаў не амерыканскую, не венгерскую і не нямецкую, як аб тым марылі аматары і спецыялісты спорту, а нашу, беларускую, прапіску!

— Я на ўсё жыццё запомніў той дзень і тую дату — 17 кастрычніка 1964 года! — з вялікім гонарам і высокім усведамленнем адказнасці перад Бацькаўшчынай не адзін раз паўтараў потым Рамуальд Іосіфавіч.

Такім чынам, галоўная са спартыўных вышынь — алімпійская — была пакорана. Рамуальду ішоў 32-і год: многія ў зборнай, у тым ліку і трэнеры, звалі яго паважліва-ветліва — Іосіфавіч. Не-не, ён зусім не адчуваў у гэтым нейкіх там падвохаў, тонкіх намёкаў на адстаўку з радыў галоўнай каманды Савецкага Саюза. Наадварот: ёй Клім вельмі і вельмі быў патрэбны!

І перш за ўсё таму, што, вобразна кажучы, ачуняўшы ад паражэння на Алімпіядзе ў Токію, сапернікі з самых розных краін кінуліся браць рэванш.

Роўна праз год пасля Гульняў64 амерыканскі волат Гаральд Канолі давёў сусветны рэкорд да 71 метра 26 сантыметраў. Рамуальд Клім адказаў еўрапейскім вышэйшым дасягненнем — 71 метр 2 сантыметры. Літаральна тут жа, напрыканцы таго ж 1965-га, на спаборніцтвах у венгерскім Дэбрэцыне небезвядомы Дзьюла Жывоцкі адсунуў рэкордную адзнаку адразу амаль што на два з паловай метры (!) — 73,74.

На розыгрышы Кубка Еўропы Жывоцкі і Клім зноў сышліся твар у твар, і зноў наш волат выйграў у масцітага саперніка — на гэты раз звыш двух метраў!

Спецыялісты і мільёны аматараў «каралевы спорту» з нецярпеннем чакалі іхняй чарговай дуэлі — на XIX Алімпійскіх гульнях у Мехіка.

...Тыя ж сапернікі, тое ж высокае напружанне барацьбы, тыя ж перапоўненыя трыбуны алімпійскага стадыёна мексіканскай сталіцы... У трэцяй, а потым і ў чацвёртай спробе алімпійскі чэмпіён устанаўлівае новыя рэкорды Гульняў. Здавалася, да другога трыумфу на галоўных сусветных спартыўных форумах рукой падаць... Ды інакш думаў усё той жа Жывоцкі: у перадапошняй, пятай спробе ён у прамым сэнсе слова вырывае перамогу з рук Кліма, паказаўшы вынік, блізкі да свайго сусветнага рэкорду, — 73 метры 28 сантыметраў.

Усяго 8 сантыметраў уступіў яму Рамуальд Клім, і быў уганараваны сярэбраным медалём Алімпіяды 1968 года.

А праз год — у 1969-м — 36-гадовы Рамуальд Клім упісаў такі сваё прозвішча ў спіс рэкардсменаў свету ў кіданні мола та. На міжнародных спаборніцтвах у Будапешце (зноў тая ж Венгрыя, зноў тыя ж сапернікі!) ён паслаўсямікілаграмавы снарад на 74 метры 52 сантыметры і, такім чынам, у прамым сэнсе слова прымусіў і канкурэнтаў, і мільёны аматараў спорту зняць перад ім капелюшы.

У такім узросце і пры такой жорсткай, бескампраміснай канкурэнцыі мацнейшымі з мацнейшых насамрэч становяцца адзінкі!

Марыя Іткіна: АЛІМПІЙСКИ П'ЕДЭСТАЛ БЫЎ ПОБАЧ...

Марыя Іткіна нарадзілася 3 мая 1932 года ў горадзе Смаленску. Заслужаны майстар спорту СССР. Чатырохразовая чэмпіёнка Еўропы па лёгкай атлетыцы: у бегу на 200 метраў і ў эстафеце 4 x 100 метраў (1954 год), у бегу на 400 метраў (1958 і 1962 гады). Бронзавы прызёр чэмпіяната кантынента 1958 года ў бегу на 200 метраў. Уладальніца Кубка Еўропы 1965 года ў бегу на 400 метраў. Пераможца матчаў СССР — ЗША (1957), СССР — ФРГ (1958), СССР — Англія (1962 і 1964 гады). Шматразовая

чэмпіёнка Савецкага Саюза ў бегу на 100 метраў (1960, 1961, 1962, 1963); на 200 метраў (1954, 1956, 1957, 1958, 1960, 1961, 1962); на 400 метраў (1958, 1959, 1960, 1963, 1964, 1965); у эстафэце 4 x 100 метраў (1964 год). Адзінаццаціразовая рэкардсменка свету, рэкардсменка Савецкага Саюза ў бегу на 400 метраў. Заслужаны трэнер Беларусі, заслужаны дзеяч фізічнай культуры рэспублікі. Першыя трэнеры – Мікалай Шастакоў і Барыс Левінсон.

Ёсць у вялікім спорце такія няўдачнікі – і не адзін. Выйграўшы мноства самых вялікіх і прэстыжных спаборніцтваў і турніраў, не адзін год дэманструючы на сусветных спартыўных арэнах высокае майстэрства і волю да перамогі, яны ніяк «не могуць» пакарыць самую галоўную вяршыню ў свеце – алімпійскую!

– Крыўдна? – спытаўся я аднойчы ў Марыі Іткінай...

І, не дачакаўшыся адказу, зразумеў: я пасыпаў соллю на яе рану!

...На працягу амаль што цэлага дзесяцігоддзя (для лёгкай атлетыкі – самы сапраўдны рэкорд даўгалецця!) роўных на еўрапейскай лёгкаатлетычнай арэне ёй не было. Уважлівы чытач, пазнаёміўшыся вышэй з дасягненнямі Марыі Лявонцьеўны, у гэтым пераканаецца ўвачавідкі... Перад таленавітай, настойлівай беларускай бягунняй не маглі, як кажуць, устаяць сапернікі з самых развітых у лёгкаатлетычных адносінах краін. Прычым, выступала Марыя Іткіна на дыстанцыях, якія патрабуюць самых рознабаковых «кандыцый» і якасцей. 100 і 200 метраў – спрынт; 400 – гэта ўжо сярэдняя дыстанцыя, і адольваць іх можна (і, вядома ж, трэба!), дэманструючы на першых дзвюх – неверагодную хуткасць і імклівасць, на апошняй, акрамя названых якасцей, яшчэ і разважлівасць і памяркоўнасць, так званую ўнутраную выкладку і расклад па дыстанцыі сваіх фізічных сіл...

На XVI Алімпійскія гульні 1956 года ў Мельбурн 24-гадовая мінчанка Марыя Іткіна ехала ў рангу чэмпіёнкі

Савецкага Саюза і двухразовай чэмпіёнкі Еўропы. Кіраўніцтва зборнай СССР запланавала ёй два старты – на дыстанцыі 200 метраў і ў эстафеце 4 x 100 метраў. У папярэднім забегу на 200-метраўцы, паказаўшы вынік 24,1 секунды, яна была першай, што і дало ёй права адразу ж трапіць у паўфінал. Пагоршыўшы свой паказчык усяго толькі на 0,2 секунды, Іткіна была чацвёртай, а ў выніку заняла сёмае месца. Для дэбюту, у прынцыпе, не так і дрэнна, хаця сама спартсменка разлічвала на больш высокае месца: усё ж такі дзеючая чэмпіёнка Еўропы...

Выступленне ж савецкай эстафетнай каманды было больш крыўднае і балючае. У папярэднім забегу з паказчыкам 46,1 секунды наш квартэт быў трэцім, а вось у рашаючым, фінальным старце, прайграўшы 1,6 секунды саперніцам з Аўстраліі, адно імгненне не дацягнуў да алімпійскага п'едэстала і стаў чацвёртым...

Горшага месца, чым чацвёртае, шмат разоў казалі мне беларускія алімпійцы самых розных пакаленняў, у вялікім спорце наогул не бывае, бо п'едэстал – побач з табой!

Ці наадварот: ты побач з ім!

Даказаць сваё законнае права на алімпійскі медаль Марыя Іткіна мела намер праз чатыры гады – на XVII Гульнях 1960 года ў Рыме. І ёй быў дадзены для гэтага яшчэ больш вялікі шанц: акрамя папярэдняй алімпійскай праграмы – бегу на 200 метраў і ў эстафеце, кіраўніцтва Федэрацыі лёгкай атлетыкі і трэнерскі савет заявілі нашу прадстаўніцу на кароткі спрынт!

Падстаў для таго было больш чым дастаткова: у міжалімпійскае чатырохгоддзе – на працягу 1956–1960 гадоў – яна ў прамым сэнсе слова не ведала сабе роўных і на ўнутрысаюзных, і на кантынентальных лёгкаатлетычных стартах, вый граўшы тытулы пераможцы чэмпіяната і Кубка Еўропы, шэсць разоў – Савецкага Саюза, а таксама ўпэўнена перамогшы ў двухбаковых матчах зборнай краіны

з амерыканскімі і англійскімі лёгкаатлетамі.

Аднак...

На рымскім лёгкаатлетычным стадыёне Марыю чакала... расчараванне. На стометровай дыстанцыі, паказаўшы добрыя вынікі на папярэдніх стартах, яна ўпэўнена выйшла ў фінальны забег, дзе была толькі чацвёртай. Выйграўшы раней і ў аўстралійкі Мэцьюз, і ў Хендрыкс з ФРГ, да п'едэстала зноў не хапіла аднаго імгнення...

Далей – болей.

На дыстанцыі 200 метраў той жа чацвёрты паказчык – 24,7 секунды!..

І ў эстафеце 4 x 100 метраў – ужо да слёз і ўнутранага душэўнага болю той жа радок на алімпійскім табло – чацвёртае месца... ..Пазней, ужо ў пачатку XXI стагоддзя, нейкія зласліўцы «жартаўнікі» прапануюць уручаць тым «няўдачнікам», якія займаюць на спаборніцтвах высокага рангу чацвёртыя месцы, драўляныя медалі. Здзек ды і толькі!

Марыя Іткіна свае чатыры (!) чацвёртыя месцы на дзвюх Алімпіядах няўдачай не лічыць. Дарэчы, на наступных Гульнях – Алімпіядзе 1964 года ў Токіо – яна выступала таксама: на гэты раз на 400-метровай дыстанцыі, і заняла месца крышачку ніжэй – пятае.

Зноў была крыўда! На сябе і толькі на сябе...

Але ж – не расчараванне...

Бо зрабіла выдатная беларуская спартсменка ўсё, што магла!

Таццяна Ледаўская: БАР'ЕРЫ НА ШЛЯХУ

Таццяна Ледаўская нарадзілася 21 мая 1966 года ў горадзе Шчокіна Тульскай вобласці. Заслужаны майстар спорту СССР. Чэмпіён ка XXIV Алімпійскіх гульняў 1988 года (Сеул) на лёгкай

атлетыцы ў эстафеце 4 x 400 метраў. Сярэбраны прызёр той жа Алімпіяды ў бегу на 400 метраў. Двухразовая чэмпіёнка свету 1991 года ў бегу на 400 метраў з бар'ерамі і ў эстафеце 4 x 400 метраў. Рэкардсменка свету ў эстафеце 4 x 400 метраў. Сярэбраны прызёр розыгрышу Кубка свету 1989 года. Чэмпіёнка Еўропы – 1990 у бегу на 400 метраў з бар'ерамі, сярэбраны прызёр у эстафеце 4 x 400 метраў. Бронзавы прызёр розыгрышу Кубка кантынента 1989 года. Трохразовая чэмпіёнка Савецкага Саюза 1988, 1989 і 1990 гадоў у бегу на 400 метраў з бар'ерамі. Уладальніца сярэбранай узнагароды Сусветнай Універсіяды – 1989. Узнагароджана ордэнам «Знак Пашаны». Першы трэнер – Анатоль Бадугеў.

... Тады яе шкадавалі вельмі і вельмі многія прыхільнікі «каралевы спорту». І асабліва – у нас, у Беларусі. Да фінішнай рысы алімпійскай 400-метроўкі з бар'ерамі ў далёкім Сеуле заставаўся... адзін крок – ні больш і не менш. І яна, шчаслівая прадстаўніца такой таямнічай для ўсяго спартыўнага свету Беларусі, Таня Ледаўская, паспяхова адолеўшы апошні бар'ер на дыстанцыі і не ўбачыўшы за сваёй спінай нікога з саперніц, у пераможным парыве, гэтаксама, як сотні, тысячы спартсменаў і да яе, і пасля яе падчас трыумфу, ускінула ўверх рукі! Перамога! Ды, як кажуць у такіх выпадках, не тут тое было: у прамым сэнсе слова апошні крок зрабіла некалькі шырэйшым лёгкаатлетка з Аўстраліі Дэбі Флінтоф-Кінг і параўнялася з нашай спартсменкай. Каб выявіць пераможцу ў бегу на дыстанцыі 400 метраў з бар'ерамі, служыцелі спартыўнай Феміды былі вымушаны звярнуцца па дапамогу да электронных сродкаў фіксацыі вынікаў. 53,17 секунды фіксуюць яны вынік Дэбі, 53,18 – Таццяны. Усяго толькі адна сотая доля секунды! Менш за імгненне, але ж якое! Мільёны аматараў спорту на экранах тэлевізараў тады ўбачылі непаўторнае шчасце на твары аўстралійкі, і – непамернае расчараванне ў вачах мінчанкі. Дарэчы, сёмае месца ў тым напружаным і ў пэўнай меры трагічным

фінальным алімпійскім забегу заняла сяброўка Таццяны Ледаўскай па беларускай лёгкаатлетычнай школе Таццяна Курачкаіна.

Што ж: спорт ёсць спорт! Нехта перамагае ў ім, хтосьці вымушаны задавальняцца другімі ролямі, а большасць і наогул застаецца «паза гульнёй»... Сярэбраны ж алімпійскі медаль сеульскай чаканкі стаў тады для 22-гадовай беларускай спартсменкі Таццяны Ледаўскай толькі першай прыступкай да сусветнай славы і прызнання.

Ужо праз некалькі дзён там жа, у сталіцы Паўднёвай Карэі, яна зноў выйшла на старт па праграме Алімпійскіх гульняў. Выйшла ў саставе эстафетнай зборнай Савецкага Саюза разам з сяброўкамі і даказала, што напярэдадні, на тым злашчасным чатырохсотмятровым крузе з бар'ерамі на алімпійскім стадыёне Сеула нічога асаблівага і не здарылася...

Эстафета 4 x 400 метраў у лёгкай атлетыцы — від непараўнальны, таямнічы, непрадказальны. Выявіць чатырох здольных і мацнейшых дзяўчат — майстроў бегу на доўгай спрынтэрскай дыстанцыі — справа, вядома ж, тонкая і няпростая, аднак куды больш складана адшліфаваць бег, адрэгуляваць сам працэс перадачы спартсменкамі эстафеты. Майстэрства, вядома ж, майстэрствам, аднак тут так патрэбныя ўзаемаразуменне, узгодненасць дзеянняў, узаемадапаўняльнасць...

Настаўнікам зборнай Савецкага Саюза па лёгкай атлетыцы тады ўдалося выявіць, падрыхтаваць і, як кажуць у такіх выпадках самі спецыялісты і трэнеры, давесці той квартэт спартсменак да аптымальных кандыцый якраз у самы патрэбны момант. Сотні трэніровачных забегу-размінак, дзесяткі стартаў на афіцыйных і таварысцкіх спаборніцтвах і сустрэчах пераканалі: калектыў ёсць, і яму па сілах выкананне любых за думак і ўстановак!

Першай старт даручылі прымаць ёй, Тані Ледаўскай.

Пры родная сканцэнтраванасць, сабранасць і рашучасць мінчанкі павінны былі задаць тон усёй эстафеце: гэта так важна і адказ на! Трэнерскую ўстаноўку яна рэалізавала спаўна. Прыняўшая ад яе эстафетную палачку Вольга Назарава таксама бліскуча выканала заданне: на віражы сеульскага стадыёна яна на некалькі імгненняў выйшла наперад, дакладна перадала эстафету Марыі Пінігінай, і тая стрымгалоў паімчала далей... І вось заповітная, з залатым адценнем, эстафетная палачка трапляе ў такія ж надзейныя і майстравітыя рукі Вольгі Брызгінай – тагачаснага лідэра савецкай лёгкай атлетыкі. Намаганьнямі Ледаўскай, Назаравай і Пінігінай ёй былі створаны такія ўмовы, што ўпусціць свой шанц нашы лёгкаатлеткі ўжо проста не маглі. Паказаўшы вынік 3 мінуты 15,18 секунды, зборная Савецкага Саюза ўстанавіла новы сусветны і алімпійскі рэкорды і на 0,33 секунды апярэдзіла сваіх спрадвечных саперніц – лёгкаатлетак Злучаных Штатаў Амерыкі. Дарэчы, той паказчык шмат гадоў так і не маглі пераўзысці прадстаўніцы наступных пакаленняў лёгкаатлетаў...

А з тых чатырох уладальніц залатых алімпійскіх медалёў на Гульнях-88 самай шчаслівай была, несумненна, яна – Таццяна Ледаўская!

Талентам, самаадданасцю і сваім потам заваяваўшы месца пад сонцам – у нацыянальнай зборнай вялікага, непераможнага, лёгкаатлетычнага Савецкага Саюза, Таццяна яшчэ тры гады (у адзіночку на дыстанцыі 400 метраў з бар’ерамі і ў эстафеце 4 x 400 метраў) збірала вялікі ўраджай спартыўных узнагарод на самых адказных і прэстыжных спаборніцтвах і турнірах.

Трыумфальным шэсцем нашай вялікай зямлячкі было азнаменавана яе выступленне на сусветным чэмпіянаце 1991 года, дзе яна – такая гордая за Беларусь! – двойчы ўзнялася на вышэйшую ступеньку п’едэстала гонару за перамогі ў сваіх каронных лёгкаатлетычных дысцыплінах.

Яе першым і адзіным трэнерам на ўсё спартыўнае жыццё быў і застаўся выдатны спецыяліст лёгкай атлетыкі Анатоль Бадзеў. Трэніруючыся і выступаючы пад ягоным кіраўніцтвам і кантролем, Таццяна Ледаўская неяк міжволі і сама прыхвацілася да нялёгкага, такога адказнага трэнерскага «хлеба». Праз некалькі гадоў пасля развітання з вялікім спортам у яе з'явіліся свае вучні і выхаванцы. І ўжо на Гульнях XXIX Алімпіяды ў

Пекіне ў 2008 годзе Таццяна Міхайлаўна выступала ў новай для сябе якасці — аднаго з настаўнікаў лёгкаатлетычнай зборнай суверэннай Рэспублікі Беларусь.

Эліна Зверава: ТАКОЕ ЗАЙЗДРОСНАЕ ДАЎГАЛЕЦЦЕ!

Эліна Зверава нарадзілася 16 лістапада 1960 года ў горадзе Туле (Расія). Заслужаны майстар спорту Рэспублікі Беларусь. Чэмпіёнка XXVII Алімпійскіх гульняў 2000 года (Сідней) у кіданні дыска. Бронза вы прызёр Гульняў XXVI Алімпіяды 1996 года (Атланта). Двухразовая чэмпіёнка свету 1995 і 2001 гадоў. Сярэбраны прызёр сусветнага першынства 1997-га і чэмпіяната Еўропы 1994 года. Сярэбраны прызёр розыгрыша Кубка свету 1994 года. Уладальніца Кубка Еўропы 2000 года. Пераможца Гульняў добрай волі 2001 года. Шматразовая чэмпіёнка Савецкага Саюза 1983–1991 гадоў. Узнагароджана ордэнам Айчыны III ступені і медалём «За працоўныя заслугі». Першы трэнер – Валерый Коваль.

Тула — горад у Расійскай Федэрацыі незвычайны, своеасаблівы. З аднаго боку — тут выраблялася і вырабляецца славутая тульская стралковая зброя... З другога — ён пастаўшчык ледзь не на ўсю Еўропу не менш знакамітых самавараў... Ну, і нарэшце — слынным тульскі велатрэк, на якім падрыхтавана не адно пакаленне

выдатных велагоншчыкаў ранейшага, савецкага часу, ды і канца мінулага — пачатку новага стагоддзя...

Там, у незвычайным горадзе Тула, нават і не падазраючы, што будзе наперадзе, напачатку шасцідзесятых гадоў мінулага стагоддзя і зрабіла першыя самастойныя крокі па жыцці будучая зорка беларускай лёгкай атлетыкі Эліна Зверава. А было ўсё тое вось як...

Ужо падчас вучобы дзяўчынкі ў другім класе, мама Люба за руку прывяла яе ў секцыю фігурнага катання. Балазе, на сусветным спартыўным небасхіле ва ўсю ззялі імёны славурых савецкіх зорак: спачатку — Людмілы Белавусавай і Алега Пратаповава, потым — Ірыны Радніной і Аляксандра Зайцава, Людмілы Пахомавай і Аляксандра Гаршкова... Іх у прамым сэнсе слова любілі ўсе і кожны! І як вынік — сотні, калі не тысячы татаў і мам аддавалі сваіх дзетак у фігурнае катанне: маўляў, а раптам...

Даволі хутка — усяго толькі за некалькі гадоў заняткаў у секцыі — Эла выканала нарматыў трэцяга дарослага разраду. Маці не магла нарадавацца за дачку, хаця і бачыла, адчувала: не ляжыць у дзяўчынкі душа да гэтага, няхай сабе прыгожага і таямнічага, віду спорту.

А сама Эліна тым часам хадзіла-бегала па ўсёй Туле — з адной секцыі ў другую, з другой — у трэцюю. Наведвалася на велатрэк і ў плавальны басейн, у секцыі баскетбалістаў і валејбалістаў, да лёгкаатлетаў і мнагаборцаў комплексу «Гатоў да працы і абароны СССР»... Словам, настойліва шукала сябе і ніяк не магла канчаткова вызначыцца.

І, як даволі часта здараецца ў такой сітуацыі, дапамог Яго Вялікасць Выпадак.

Падчас самага першага знаёмства з лёгкай атлетыкай, звярнуў на Эліну ўвагу трэнер па штурханні ядра і кіданні дыска Валеры́й Коваль. Прапанаваў ёй паспрабаваць свае сілы ў гэтых няпростых відах спорту, запрасіў у сваю групу падрыхтоўкі... І працэс, як кажуць, пайшоў!

...Эліна была ўжо майстрам спорту, знаходзілася, так бы мовіць, на алоўку ў спецыялістаў і трэнераў зборнай Савецкага Саюза, калі на адным з чарговых збораў савецкіх майстроў лёгкай атлетыкі ў Адлеры яна пазнаёмілася з вядомым тады спецыялістам Мечыславам Аўсянікам. Месцам сталай працы яго быў расійскі горад Краснадар, дзе Мечыслаў Мікалаевіч і каваў маладыя і зусім яшчэ юныя кадры для «каралевы спорту», і перш за ўсё – у кіданні дыска і штурханні ядра. Праўда, адносіны з Усесаюзнай федэрацыяй лёгкай атлетыкі ў Аўсяніка былі, мякка кажучы, нацягнутыя, і ён неўзабаве прыняў прапанову Камітэта па фізічнай культуры і спорту пры Савеце

Міністраў Беларусі аб пераездзе на працу ў сталіцу нашай рэспублікі. Разам з Мечыславам Мікалаевічам у Мінск пераехала цэлая група здольных і перспектыўных спартсменаў, у ліку якіх была і яго новая вучаніца дыскаболка Эліна Зверава.

У беларускую сталіцу сярод іншых атлетаў прыехаў і кідальнік кап'я Віктар Бочын. У 1986 годзе Віктар і Эліна ўзялі шлюб, утварыўшы, такім чынам, даволі перспектыўны сямейны спартыўны дуэт. На наступны год у іх нарадзілася дачка, і Зверава вымушана была ўзяць, так бы мовіць, тайм-аўт. Трэ ба адзначыць, што трэнер спартсменкі Мечыслаў Аўсянік такі ход падзей не адобрыў... Іхняя сумесная праца была спынена, і кідальніца дыска Эліна Зверава прадоўжыла далейшую падрыхтоўку пад кіраўніцтвам свайго мужа Віктара Бочына.

Праходным рубяжом у нацыянальную зборную Савецкага Саюза па кіданні дыска была тады 71-мятровая адзнака. Пачынаючы з 1987 года Зверава шматкрат пасылала снарад да заповітнага рубяжа, аднак выступіць на адказных міжнародных спаборніцтвах ёй па-ранейшаму не давяралі. Нарэшце ў 1988-м на прэстыжным лёгкаатлетычным турніры – мемарыяле братаў Знаменскіх – яна паказвае

вынік 71 метр 58 сантыметраў, што прымусіла трэнерскі штаб галоўнай каманды краіны перагледзець свае адносіны да сталай і стабільнай спартсменкі. Ёй даверылі права выступіць на XXIV Алімпійскіх гульнях у Сеуле.

У лепшай сваёй спробе пад спякотным карэйскім сонцам прадстаўніца Беларусі паказала вынік 68 метраў 94 сантыметры, якога хапіла ўсяго толькі для пятага месца. Такі паказчык кіраўнікоў савецкага спартыўнага руху, вядома ж, не задаволіў, і яе проста адлучылі ад выступленняў на важных лёгкаатлетычных спаборніцтвах. Давала аб сабе знаць і траўма пазваночніка, якая, калі быць шчырымі, непакоіла яе потым на пра цягу ўсяго наступнага спартыўнага шляху.

Тым не менш, мэту перад сабой жонка і муж – Эліна Звера ва і Віктар Бочын – бачылі выразна і дакладна: не проста ўдзел у наступных Алімпійскіх гульнях, але і ўзыходжанне на галоўны ў міжнародным спартыўным руху п’едэстал гонару...

Вось так: не больш і не менш!

На XXV Алімпіяду ў Барселоне (1992), як вядома, было прынята рашэнне накіраваць аб’яднаную каманду Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Канкурэнцыя за месца ў зборнай літаральна па ўсіх відах лёгкаатлетычнай праграмы была больш чым жорсткая і бескампрамісная, аднак наша прадстаўніца за дачу, пастаўленую перад ёй, выканаласпаўна і дастойна. Кідка да адзнакі 68 метраў 82 сантыметры хапіла не толькі для перамогі на летнім першынстве Садружнасці Незалежных Дзяржаў, але і для фактычнага атрымання пуцёўкі ў сталіцу Каталоніі.

Ды не: спрацавалі ранейшыя закулісныя сілы, і замест беларускай кідальніцы дыска на Алімпійскія гульні паехалі прадстаўніцы расійскай школы лёгкай атлетыкі.

Пакараць наступныя п’едэсталы гонару на міжнародных спаборніцтвах ёй дазволіла стварэнне

самастойнай нацыянальнай зборнай суверэннай Рэспублікі Беларусь.

1993 год: Эліна Зверава выйграе сярэбраныя медалі на чэмпіянаце Еўропы і розыгрышы Кубка свету!

1995: на сусветным першынстве ў Гётэборгу да беларускай кідальніцы дыска прыходзіць неверагодна вялікі поспех — яна выйграе залатую ўзнагароду!

І вось — чарговыя, XXVI Алімпійскія гульні 1996 года ў Атланце. У другой фінальнай спробе Эліна кідае дыск да адзнакі 65 метраў 64 сантыметры, і хоць уступае пераможцы Інгрыдзе Вілуды з Германіі ажно 4 метры, гэтага аказваецца дастаткова для ўзыходжання на трэцюю прыступку алімпійскага п'едэстала гонару.

Яшчэ больш трыумфальна выступіла яна праз чатыры гады — у 2000-м на Гульнях XXVII Алімпіяды ў аўстралійскім Сіднеі. Кідок снарада на адзнаку 68 метраў 40 сантыметраў стаў недасягальным для яе моцных і спрактыкаваных саперніц. Ёсць алімпійскае золата — адна з першых вышэйшых узнагарод Алімпійскіх гульняў для нацыянальнай зборнай маладой суверэннай Рэспублікі Беларусь!

Заслужаны майстар спорту Эліна Зверава прадэманстравала свой прыродны талент і выдатную фізічную падрыхтаванасць яшчэ на дзвюх Алімпіядах: 2004 года ў Афінах і 2008-га — у Пекіне. І калі на радзіме Гульняў сучаснасці яна была толькі пятнаццатай, дык на кітайскай зямлі да п'едэстала гонару яна не дацягнула самую нязначнасць, і ў выніку, заняўшы ганаровае шостае месца, прынесла зборнай Беларусі заліковыя алімпійскія ачкі...

Не прынята заглядваць у жаночы пашпарт, аднак здымам перад мужнай спартсменкай капялюш і зазначым: у далёкім і шматмільённым Пекіне Эліне Аляксандраўне Зеравай было ўжо амаль што 48 (!) гадоў...

Яніна Карольчык (Правалінская): У КУЛАКУ – ВОЛЯ І МАЙСТЭРСТВА

Яніна Карольчык нарадзілася 26 снежня 1976 года ў вёсцы Хрышчонавічы Свіслацкага раёна Гродзенскай вобласці. Заслужаны майстар спорту Рэспублікі Беларусь. Чэмпіёнка XXVII Алімпійскіх гульняў 2000 года (Сідней) у штурханні ядра. Чэмпіёнка свету 2001 года. Бронзавы прызёр чэмпіяната Еўропы 1998 года. Двухразовы бронзавы прызёр еўрапейскага першыства 1997 года сярод моладзі ў штурханні ядра і кіданні дыска. Сярэбраны прызёр юніёрскага чэмпіяната Еўропы 1995 года. Пераможца турніраў Гранпры 2000 і 2001 гадоў. Узнагароджана ордэнам Айчыны III ступені. Першы трэнер – Рыгор Сініцын.

Колькі памятае сябе Яніна, яна заўсёды і ва ўсім імкнулася быць падобнай на свайго бацьку. Гэта ён, механізатар вядома га на Гродзеншчыне саўгаса «Поразаўскі» Свіслацкага раёна Дзіслаў Міхайлавіч Карольчык, з самага маленства прывіў ёй любоў і павагу да вясковага жыцця і працы. Прывіў, што называецца, уласным прыкладам і адносінамі да справы, за якую браўся не адно дзесяцігоддзе. Назіральная і нераўнадушная да бацькавых спраў Яніна бачыла і разумела, з якой адказнасцю, любоўю і павагай ён араў зямлю, сеяў збожжа і збіраў ураджай! І так – на працягу ажно трыццаці гадоў. Мала хто з поразаўскіх механізатараў мог стаць упоравень з Дзіславам Карольчыкам, зрабіць тую ці іншую работу лепш, чым ён... Не менш шчыравала і мама. І каб аблегчыць ім працу, дзяўчынка заўсёды старалася рабіць па хатняй гаспадарцы ўсё, што было ёй пад сілу: карміць-паіць жывёлу, даглядаць агарод, бе гаць па грыбы-ягады...

Ад Хрышчонавіч да Поразава, дзе знаходзілася сярэдняя школа, у якой вучылася Яніна, – звыш чатырох кіламетраў. Няблізка, але штодзень даводзілася адольваць гэту

адлегласць туды і назад. Прыродныя фізічныя даныя плюс загартоўка працай і «падарожжамі» на вучобу і паспрыялі развіццю яе лепшых якасцей.

А яшчэ, ужо падчас вучобы ў дзесяцігоддзі, захапілася Яніна лёгкай атлетыкай і настольным тэнісам. На абласным кросе сярод школьнікаў Гродзеншчыны прадстаўніцу Свіслацкага раёна Яніну Карольчык запрыкмеціў трэнер-прафесіянал па штурханні ядра і кіданні дыска Рыгор Сініцын. Ён і прапанаваў васьмікласніцы Поразаўскай школы перавесціся на вучобу ў Гродзенскае абласное вучылішча алімпійскага рэзерву.

І пачаліся самыя сапраўдныя спартыўныя будні, напоўненыя трэніроўкамі, спецыяльнымі заданнямі, размінкамі. Кожны рух, кожны элемент абыходжання з ядром і дыскам паўтараліся дзесяткі і сотні разоў, адпрацоўваліся да аўтаматызму. Рыгор Сініцын валодаў сучаснай на той перыяд метадыкай падрыхтоўкі спартсменаў, так што трапіла Яніна да вопытнага і спрактыкаванага педагога...

На міжнароднай спартыўнай арэне Карольчык дэбютавала ў 19-гадовым узросце. Гэта было выступленне на чэмпіянаце кантынента сярод юніёраў у венгерскім горадзе Ньірэдзьхаза.

Сярод удзельніц саборніцтваў у штурханні ядра яна пака зала вынік 16 метраў 98 сантыметраў і ўпершыню ў жыцці ўзнялася на п'едэстал гонару за заслужанай узнагародай – сярэбраным медалём.

Наступны, 1996 год, прынёс таленавітай спартсменцы ня мала радасных і прыемных падзей і перамен. На маладзёжным еўрапейскім першынстве па лёгкай атлетыцы ў фінскім горадзе Турку яна выступіла ў дзвюх дысцыплінах – штурханні ядра і кіданні дыска – і ў кожнай атрымала бронзавыя ўзнагароды. Незадоўга да таго Яніна здала выпускныя экзамены ў Гродзенскім вучылішчы

алімпійскага рэзерву і пераехала ў беларускую сталіцу, дзе ўлілася ў вядомую тады ў спартыўным свеце лёгкаатлетычную школу пад кіраўніцтвам заслужанага трэнера СССР і Беларусі Мечыслава Аўсяніка.

Я добра ведаў гэтага таленавітага чалавека і непаўторнага спецыяліста. Шмат разоў сустракаўся з ім, мы гутарылі на самыя розныя – і не толькі спартыўна-фізкультурныя – тэмы.

Гэта быў энцыклапедычных ведаў і самых сучасных ініцыятыў педагог і настаўнік. І як не пашчасціла многім нашым атлетам – і перш за ўсё такім, як Яніна Карольчык, – што Мечыслаў Мікалаевіч Аўсянік дачасна, так нечакана і зарана пайшоў з жыцця...

Узнагароды на юніёрскім і маладзёжным першынствах Еўропы, як і належала таму быць, сталі для нашай спартсменкі пропускам у так званую дарослую зборную Беларусі. Пачынаючы з 1998 года, Яніна пакідае дыск і па прапанове новага настаўніка сканцэнтруе сваю падрыхтоўку і выступленні толькі на штурханні ядра. Рашэнне адзіна правільнае і заканамернае: па-першае, сумяшчэнне дзвюх лёгкаатлетычных дысцыплін сёння не па сілах нават супервыдатным атлетам; па другое, у штурханні ядра ў Карольчык спецыялісты і трэнеры ўстанавілі, так бы мовіць, вялікі патэнцыял.

Падрыхтоўку Яніны Карольчык да Гульняў XXVII Алімпіяды 2000 года пасля смерці Мечыслава Аўсяніка спачатку ўзначаліў Аляксандр Літвіненка. Узаемаразумення, на жаль, не знайшлі, і штурхальніца ядра перайшла пад апеку Аляксандра Яфімава – спецыяліста, які, што называецца, ведаў толк у тагачаснай лёгкай атлетыцы, і ў прыватнасці – у штурханні ядра. Разам унеслі некалькі карэктываў, удасканалілі рухі, дадалі ў дзеянні рэзкасці і магутнасці... Металічны шарык, як называюць ядро самі атлеты, павінен быў паляцець яшчэ далей!